

Зелені «легені» старого міста

Історія рівненських парків і скверів, що занепали чи назавжди зникли з карти міста

Колись вони були місцями масового відпочинку і красою міста. Нині ж скоріше відлякують своїм занедбаним виглядом. Рівненські парки і сквери – повноправні й заслужені «мешканці» Рівного. На жаль, чимало з них залишилися лише в спогадах та на сімейних світлинах. Між тим у кінці XIX століття Рівне вважалося одним із найбільш благоустроєних міст Волинської губернії (щоправда, вистачало й антисанітарії, але тут не про це). І не в останню чергу завдяки великій кількості зелених насаджень. Парки, сквери і сади, передмістя-фільварки – Рівне потопало в зелені.

Про те, що втрачено назавжди

Старожили розповідають про тополевий сквер з гіпсовими фігурами неподалік залізничної колії. Вочевидь, ідеться про так званий відомчий Парк залізничників, який

Вхід у парк на Грабнику.

Воскресенського собору. На місці колись ошатного, затишного скверу поруч із автовокзалом польських часів (сучасна територія під мостом у бік вулиці Пересопницької до переїзду) нині захаращена й невпорядкована територія незрозумілого призначення.

куточок міста, з квітниками і басейном, лавками і розміченими алеями.

Від улюбленого місця побачень – до кам'яних «джунглів»

Попри чимало зелених зон, Рівне здавна потерпало від нестачі загальнодоступних відпочинкових парків. Недовго частково цю потребу задовольняв сад-парк «Селянка». Згодом загальнодоступним став парк на території фільварку князів Любомирських на Гірці. Однак згодом і він уже не відповідав потребам міста. Право власності на територію

колишнього палацово-паркового ансамблю Любомирських у районі сучасних Замкової – «Лебединки», де можна було б створити міський парк, тоді ще місто не набуло. Та й на осушення тієї заболоченої місцини потрібні були великі кошти і час. Тоді влада згадала про за-

Сквер Понятовського.

вок та нелегальних зборів революціонерів. Там таборилися біженці під час Першої світової. Згодом на цьому місці почали влаштовувати й масові міські гуляння. Щоправда, з дозволу власника землі князя Любомирського.

Це був єдиний район міста, в якому ще на стадії проектування передбачено систему водопостачання. З часом грабовий гай дедалі більше поступався приватним і громадським будівлям, а колишні лісові просіки – вулицям. Залишилася незайманою частина природної улоговини. Однак її перетворенню в міський парк передувала тривала бюрократична тяганина.

Був там літній кінотеатр «Комсомолец». Сеанс зазвичай розпочинався, коли темніло. Паркан навколо кінотеатру був невисоким, тож місцеві хлопчачки перелазили через нього в темряві й дивилися кіно безкоштовно. А декотрі влаштовували собі глядацькі місця на навколишніх деревах.

Була в парку й невеличка сцена у вигляді мушлі для виступів творчих колективів, а також – гойдалки-човники. А ще – танцювальний майданчик, де грав «живий» оркестр. Ці споруди протрималися в парку до кінця 1970 років, поки зовсім не зруйнувалися. Поступово, з розширенням і реконструкцією парку імені Шевченка, старий

навіть мав своє літнє дерев'яне приміщення театру. Він існував орієнтовно на місці теперішньої Привокзальної площі.

Підтвердження цьому знайшов, зокрема, рівненський дослідник старовини провідний інженер-програміст РОКМ Дмитро Маслов. Як він каже, на карті топогеодезичної зйомки Рівного 1926 року якраз на місці нинішнього скверу на Привокзальній площі позначено Парк Колейовий, тобто Залізничний.

Ошатний сквер з популярними в 1950-1960 роках гіпсовими статуями оточував старий стадіон «Колгоспник» на Замковій. Рештки цієї зеленої зони зникли на початку 1990-х у нетрях промтоварного ринку.

Канув у небуття й парк, який тягнувся уздовж Усті аж до Басового Кута. Як виглядала ця мальовнича місцина, можна побачити на світликах 1950-1960 років.

Давно немає скверів на вулиці Чорновола (на місці, де нині знаходиться ЦУМ-Екомаркет), біля

Біженці у парку на Грабнику. 1915 р.

З польських джерел дізнаємося, що сквер при вулиці Гарбарській (пізніше Понятовського) з'явився завдяки старанням Товариства благоустрою міста. На світлинах, що зберігаються в Національному цифровому архіві Польщі, можна побачити дійсно благоустроєний, охайний зелений

міський гай Грабник. Історія його виникнення (залишки цього гаю, а потім парку, ще зберігаються між Палацом дітей і молоді й музичною школою №2), відома рівнянам, які цікавляться історією міста.

У кінці XVIII століття на північно-східній околиці Рівного на забаганку власника міста князя Станіслава Любомирського було висаджено величезний грабовий гай. Бо вельможа забажав мати місце для полювання неподалік своєї рівненської резиденції. Згодом цю місцину, як і район нової забудови Рівного, назвали Грабником.

На початку XIX століття, коли Рівне дедалі більше розбудовувалося в східному напрямку, частину лісу власник міста віддав під кладовище, яке досі зберегло свою назву – Грабник. Частина ж насаджень аж до початку XX століття так і залишалася лісом. Мешканці міста, особливо закохані пари, часто обирали гай для усамітнених прогулянок. Мальовнича улоговина поступово ставала неформальним місцем відпочинку, а в буремні революційні роки – так званих маї-

Як шло в одній з публікацій тогочасних «Волинських відомостей», частина магістрату і міської ради з невідомих причин неприязно ставилася до Грабника, не бажаючи цю ділянку приєднати до міста, попри нагальну потребу в загальнодоступному парку. Коли ж нарешті в 1929 році було розроблено проект парку, на його втілення забракло коштів. Ентузіасти пропонували навіть облаштувати парк коштом громади міста. Лише в травні 1933-го, коли магістрат викупив землю в князя Любомирського, розпочалися роботи із закладення парку на Грабнику площею 4 гектари. Як писала тоді газета «Волинь», було висаджено 1 700 дерев.

Радянське минуле старого парку

У повоєнні роки старому парку присвоїли ім'я Сталіна, а після розвінчання культу його особи – перейменували на парк імені Хрущова. До початку 1960-х, доки до іще одного міського парку – імені Шевченка – не прирізали додаткові гектари, парк імені Хрущова був центральним рівненським парком.

Оформили його в стилі того часу – переважали гіпсові фігури на кшталт «дівчат із веслами» та інших предметів комуністичної монументальної пропаганди. Маленькі фігурні фонтани у вигляді дівчат, що тримають таці з квітами й фруктами, і кам'яних квіток прикрашали його алеї.

У парку влаштовували масові міські гуляння та святкування – Проводи зими, Свято пісні, Свято

парку імені Шевченка, старий парк на Грабнику, який тоді вже перейменували на Жовтневий, втрачав свою актуальність для міста і згодом прийшов до запустіння. Коли наприкінці 1970-х через густі хащі парком стало небезпечно ходити темної пори, то влада, замість навести лад і забезпечити охорону громадського порядку, просто вирубала парк. Щоправда, у 1980-х, коли на території парку збудували Палац дітей і молоді, а ще пізніше – музичну школу, з'явилася надія на його відродження, проте... Замість того, щоб посадити нові дерева на місці вирубаних, парк забудували потворними бетонними конструкціями в стилі комуністичної пропаганди як доповнення до комплексу ПДМу.

У 1988 році через відсутність фінансування роботи припинили. Скупчення потворних напівзруйнованих бетонних конструкцій і нині відлякують своїм виглядом тих, хто наважується ступити на територію парку.

Світлана КАЛЬКО, редактор сайту РівнеРетроРитм

Так виглядала набережна Усті на початку 1950-х років.

Сквер на Привокзальній площі. Середина 1950-х років.